

اوراق سهام عادی اصلی‌ترین ابزار قابل‌معامله در بورس تهران است. این ابزار، سند قابل‌معامله‌ای است که مبین میزان مشارکت و تعهدات و منافع صاحب آن در یک شرکت سهامی است. امروزه انتشار سهام برای تأمین منابع لازم در سرمایه‌گذاری‌های بزرگ روش متعارف و متداولی است که مستقیماً از پس‌اندازهای افراد تغذیه می‌شود.

متداول‌ترین نوع سهام، سهام عادی یا سهام معمولی است که دارندگان آن به مبلغ مساوی از حقوق و امتیازات واحدی برخوردارند. اکثریت سهام شرکت‌ها به صورت عادی منتشر می‌شود. از نظر تملک نیز سهام را می‌توان به دو دسته کلی سهام بانام و سهام بی‌نام تقسیم کرد.

براساس ماده 25 قانون تجارت ایران، اوراق سهام باید متحدالشکل، چاپی و دارای شماره ترتیب باشند. اوراق سهام همچنین باید به امضای دست کم دو نفر که براساس اساسنامه شرکت تعیین می‌شوند برسند. بر روی برگه سهام، نام شرکت و شماره ثبت آن، مبلغ سرمایه ثبت شده و سرمایه پرداخت شده، تعیین نوع سهام، مبلغ اسمی سهام و مقدار پرداخت شده آن، با حروف و با عدد باید درج شود.

در انتشار سهام باید نکاتی مانند تعیین بهای اسمی، یکسان بودن بهای اسمی و با نام بودن سهام رعایت شود. به منظور ایجاد سهولت در معامله بهتر است بهای اسمی سهام، مضربی از 100 یا 1000 باشد. صاحبان سهام عادی علاوه بر دریافت سود سهام و حق رأی دادن، حق دیگری هم دارند که آن را حق تقدم خرید سهام می‌نامند. حق تقدم حقی است که به موجب آن دارندگان فعلی سهام عادی در خرید سهام جدیدالانتشار اولویت خواهند داشت.

سهام صرف‌نظر از شکل آن، نشان‌دهنده منافع مالک در شرکت است و از آن‌جاکه طلب و ادعای سهامداران در مورد دارایی‌های شرکت در مرحله آخر تمام طلب‌ها قرار دارد، منافع سهام به عنوان "منفعت باقیمانده" شناخته می‌شود.

گونه دیگر سهام، سهام ممتاز است که از نظر دریافت سود سهام و دریافت هرگونه وجهی در زمان انحلال شرکت یا توزیع دارایی‌ها نسبت به سهام عادی برتری دارد. برای نمونه هنگام توزیع سود سهام، ابتدا سهام ممتاز سود خود را دریافت می‌کنند.

• سهام عادی

سهام عادی نوعی ابزار سرمایه‌گذاری است که نشانگر مالکیت دارنده آن در یک شرکت سهامی است و به دو دسته سهام با نام و سهام بی‌نام تقسیم می‌شود. سهام بانام و بی‌نام از نظر مزایا، تفاوتی ندارند؛ تنها تفاوت آن‌ها درج نام دارنده روی برگه سهام و دفتر شرکت در مورد سهام بانام است.

سهام عادی ابتدا از طریق پذیرهنویسی عمومی وارد بازار می‌شود. به عبارت دیگر، سهام قبل از فروش عمومی باید در کمیسیون بورس و اوراق بهادار ثبت شود و اجازه انتشار بگیرد. این نهاد کفایت و دقت اطلاعات ارائه شده شرکت را قبل از عرضه اوراق بهادار، تأیید می‌کند.

سهام عادی دارای ویژگی‌های زیر است:

1 - سهام عادی از منابع دائمی تأمین مالی است و سررسید ندارد. همچنین شرکت انتشاردهنده سهام عادی الزامی در بازخرید این اوراق ندارد.

2 - دارندگان سهام عادی مالک شرکت به حساب می‌آیند. اما از آنجا که دارندگان سهام دیگر مانند سهام ممتاز در دریافت سود و اصل سرمایه شرکت، بر دارندگان سهام عادی حق تقدم دارند، می‌توان گفت که دارندگان سهام عادی مالک نهایی شرکت هستند. مفهوم این نوع مالکیت این است که صاحبان سهام عادی پذیرای بیشترین ریسک سرمایه‌گذاری در شرکت هستند. اگر سود سهم کاهش یابد یا شرکت با زیان مواجه شود، قیمت بازاری و ارزش ذاتی سهام عادی کاهش خواهد یافت. همچنین در صورت انحلال شرکت یا فروش کل دارایی‌های آن، پس از تسویه همه بدهی‌ها و بازپرداخت حقوق صاحبان سهام ممتاز، حقوق به صاحبان سهام عادی پرداخت می‌شود.

3 - مسؤولیت دارندگان سهام عادی به مقدار سرمایه آن‌ها در شرکت محدود می‌شود. بنابراین اگر تمام دارایی‌های یک شرکت به دلیل ورشکستگی فروخته شود و پول حاصل به اندازه‌ای نباشد که پاسخگوی همه بستانکاران شرکت باشد، آن‌ها نمی‌توانند صاحبان سهام عادی را تحت پیگرد قانونی قرار دهند.

4 - با توجه به توزیع گسترده سهام شرکت‌های سهامی در دست سهامداران، هیچ سهامداری نمی‌تواند کنترل فردی خود را بر شرکت اعمال کند. امور و فعالیت‌های جاری شرکت در اختیار مدیران آن است و صاحبان سهام عادی می‌توانند با رأی خود در تصمیم‌گیری‌های شرکت دخالت کنند.

5 - دارندگان سهام عادی علاوه بر حق انتخاب هیأت مدیره شرکت می‌توانند با آرای خود اقدامات پیشنهادی مدیریت شرکت را تأیید یا رد کنند. هر سهم یک حق رأی دارد. مثلاً پیشنهاد ادغام شرکت در شرکت دیگر یا پیشنهاد تغییر نمودار سازمانی شرکت باید با اکثریت آرای صاحبان سهام شرکت صورت گیرد.

6 - دارندگان سهام عادی دارای حق تقدم‌اند، به عبارت دیگر دارندگان فعلی سهام عادی در خرید سهامی جدید شرکت اولویت دارند. هدف از اعطای حق تقدم، در ابتدا حفظ کنترل سهامداران موجود بر اداره شرکت و سپس حفظ حقوق سهامداران موجود در مقابل کاهش بهای سهام در نتیجه انتشار سهام جدید است. اگر شرکتی به سهامداران خود حق تقدم خرید سهام بدهد، آنان می‌توانند درصد مالکیت خود را در

شرکت حفظ کنند. همچنین دارندگان سهام عادی می‌توانند به تعداد کافی از اوراق بهادار جدید شرکت (از نوع قابل تبدیل به سهام عادی) بخرند و با تبدیل این اوراق به سهام عادی مالکیت خود را کماکان حفظ کنند.

7 - دارندگان سهام عادی حق خرید و فروش و انتقال سهام خود را دارند. علاوه بر این حق دارند دفاتر شرکت را مورد بررسی قرار دهند، هر چند در عمل این حق به شدت محدود می‌شود و فقط اطلاعاتی را دربر می‌گیرد که شرکت در اختیار عموم قرار می‌دهد.

• سهام ممتاز

سهام ممتاز نوعی اوراق بهادار است که دارنده آن نسبت به درآمدها و دارایی‌های شرکت، حق یا ادعای محدود و معینی دارد. این سهام زمانی منتشر می‌شود که هزینه سهام عادی بالاتر باشد. هنگامی که درجهٔ اهرم مالی شرکت بالا باشد یا انتشار سهام عادی از نظر کنترل شرکت، برای مالکان مشکل‌ساز باشد، شرکت‌ها اقدام به انتشار سهام ممتاز می‌کنند. این نوع از سهام را به دو دلیل ممتاز می‌نامند:

الف - سود این سهام قبل از سهام عادی پرداخت می‌شود.

ب - در زمان انحلال شرکت یا فروش دارایی‌ها، بعد از تسویهٔ بدهی‌های شرکت، ابتدا صاحبان سهام ممتاز حقوق خود را دریافت می‌کنند و سپس باقیماندهٔ دارایی‌ها به صاحبان سهام عادی می‌رسد.

سهام ممتاز را اوراق بهادار ترکیبی نیز می‌نامند چون ویژگی‌های سهام عادی و اوراق قرضه را با هم دارا هستند. سهام ممتاز از نظر نداشتن سررسید و همچنین هزینهٔ مالیاتی، شبیه سهام عادی‌اند؛ اما با توجه به دریافت سود ثابت همانند اوراق قرضه، در گروه اوراق بهادار با درآمد ثابت قرار می‌گیرند. سهام ممتاز از طریق پذیره‌نویسی خصوصی وارد بازار می‌شوند در بازار خارج از بورس و در بورس قابل دادوستد هستند.

ویژگی‌های سهام ممتاز به شرح زیر است:

1 - سهام ممتاز برای صاحبان آن دربردارندهٔ نوعی حق مالکیت در شرکت است.

2 - سهام ممتاز بدون سررسید است.

3 - شرکت انتشاردهنده الزامی ندارد دارایی‌های خود را وثیقه یا رهن این اوراق قرار دهد، زیرا سهامداران ممتاز دارای حق مالکانه هستند.

4 - به دارندگان این سهام سود پرداخت می‌شود. پرداخت سود مستلزم این است که شرکت سود داشته باشد. بنابراین شرکت پرداخت سود را تضمین نمی‌کند. معمولاً سود از پیش تعیین شده و ثابتی به سهام ممتاز تعلق می‌گیرد.

5 - دارندگان سهام ممتاز از نظر دریافت سود سهام بر دارندگان سهام عادی حق تقدم دارند. اگر شرکتی منحل شود دارندگان سهام ممتاز نسبت به صاحبان عادی از نظر دریافت ادعای خود اولویت دارند و تا زمانی که حقوق صاحبان سهام ممتاز پرداخت نشود، صاحبان سهام عادی حق دریافت چیزی از شرکت ندارند.

6 - معمولاً سهام ممتاز بدون حق رأی هستند. یعنی دارندگان این سهام به هنگام انتخاب هیأت مدیره و یا سایر امور مربوط به اداره شرکت حق رأی ندارند و نمی‌توانند در تصمیم‌گیری‌های شرکت دخالت کنند.

